

Οι Άγιοι Θεόδωροι και η γιορτή της φύσης και της ανθοφορίας.

Ο πολιτιστικός περίπατος στη μονή στη Μονή των Αγίων Θεοδώρων, στο πλαίσιο των Πράσινων Πολιτιστικών Διαδρομών που διοργανώνει η Εφορεία Αρχαιοτήτων, δίνει την αφορμή για έναν παράλληλο «ιστορικό περίπατο», ο οποίος αποκαλύπτει μια άγνωστη και άκρως ενδιαφέρουσα πτυχή που αφορά τις εορτές. Έρχονται από πολύ μακριά, εξελίσσονται ή προσαρμόζονται στο βάθος του χρόνου, νομίζουμε ότι χάνονται, δείχνουν μια αντοχή και επιμονή, έστω και αν έχουν χαθεί στοιχεία από την τελετουργία τους, με «διαδρομές» όμως από πηγή σε πηγή (ιστορικές, εκκλησιαστικές, λογοτεχνικές...), παρουσιάζονται στοιχεία για μια εορτή άγνωστη στις μέρες μας.

Σχετικά με τον εορτασμό των Αγίων Θεοδώρων Τήρωνος και Στρατηλάτη εκτός από την κοινή (κινητή) εορτή τους το πρώτο Σάββατο των Νηστειών της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, υπάρχουν άλλες τρεις γιορτές. Ο Θεόδωρος Τήρων τιμάται και στις 17 Φεβρουαρίου, ενώ ο Στρατηλάτης τιμάται στις 8 του ιδίου μηνός, αλλά και στις 8 Ιουνίου, ημέρα ανακομιδής των λειψάνων του.

Στις 8 Ιουνίου¹ λοιπόν στον τόπο καταγωγή του Θεοδώρου του Στρατηλάτη, στα Ευχάιτα (σημ. Ανκατ) αλλά και ευρύτερα στον Πόντο, υπήρχε η «εορτή του **Ανθισμού ή Ροδισμού**» που συνδέεται με τον Άγιο Θεόδωρο. Πρόκειται για γιορτή που σχετίζεται με τη φύση, την ανθοφορία αλλά και με τους νεκρούς. Στον ναό προσέρχονταν μυριάδες προσκυνητών για την Ακολουθία και την λιτάνευση της εικόνας του αγίου. Πληροφορίες για την εορτή αυτή αντλούμε από τη μοναδική πηγή, το κείμενο: «Λόγος εις την μνήμη του αγίου Μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου του Τήρωνος², ήτοι τον ανθισμόν», τον οποίο εκφωνεί στη γιορτή του αγίου περίπου στα 1049-1050 ο Ιωάννης Μαυρόπους, επίσκοπος Ευχαΐτων, ο σημαντικότερος εκκλησιαστικός ρήτορας του 11^{ου} αι., ποιητής, υμνογράφος και συγγραφέας επιστολών και ρητορικών λόγων.

Στο λόγο αυτό ο Μαυρόπους, αναφέρεται στα κατορθώματά του αγίου, στις αρετές του, στα θαύματα, εκφράζει τον θαυμασμό του για τη συρροή του κόσμου και στη συνέχεια τονίζει ότι αντίθετα με την χειμωνιάτικη γιορτή, στην λαμπρότητα της εαρινής γιορτής συμβάλλει η κυριαρχία της άνοιξης, την οποία χαρακτηρίζει «βασίλισσα των ωρών». Ο ήλιος βρίσκεται στο υψηλότερο σημείο, με τη φύση να είναι στα γιορτινά της, τα λιβάδια ανθισμένα, όπου κυριαρχούν οι ήχοι αρνιών και μόσχων, ο βόμβος των μελισσών, το κελάηδισμα των πουλιών. Ο άγιος Θεόδωρος, ο «πανηγυριζόμενος εν εορτή ανθέων», αποκαλείται «εξηνθισμένος» και «διηνθισμένος», για το «ανθηρόν και χαρίεν της προσόψεως» του ωραίου αυτού και νεαρού στρατιώτη που με την νεανική του ακμή εκπροσωπεί την ομορφιά της ζωής, την ομορφιά της άνοιξης και των λουλουδιών. Ο Μαυρόπους επιχειρεί να αιτιολογήσει την ονομασία της εορτής «ανθισμός» χωρίς να ξέρει την προέλευση της, όμως ο Παύλος Καρολίδης³ γεννημένος στην Καππαδοκία ερευνώντας τη σημασία της λέξης ανθισμός⁴, επισημαίνει ότι οι βυζαντινοί είχαν και γιορτή των Ανθέων και

*. Η Ευαγγελία Βλαχαστέργιου είναι φιλόλογος, γραμματέας του Μορφωτικού Συλλόγου Ραψάνης και μέλος του Δ.Σ. της Δρυάς.

¹. Κατ' άλλους ερευνητές στις 9 ή στις 15:Ε. Σωτηρούδη, Η αγιολογική παραγωγή κατά τον 11^ο αι. Η περίπτωση του Ι. Μαυρόποδα.

². Οι ερευνητές συμφωνούν ότι το ιστορικό πρόσωπο ήταν ο Θεόδωρος Τήρων και η εμφάνιση του δευτέρου αγίου έγινε μετά τον 9^ο αι. Στα χρόνια του Μαυρόποδα η εορτή μεταφέρθηκε και στον Θεόδωρο τον Τήωνα.

³. Έλληνας ιστορικός, πολιτικός και καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, με τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα κατά τη δεκαετία 1870 και 1880, να περιστρέφονται στην πατρίκη γη, την Καππαδοκία.

⁴. Π. Καρολίδης, Η εορτή των ρόδων, Αρμονία 1 (1900), σελ. 201-206

γιορτή των ψυχών ανάλογη με τα αρχαία Ανθεστήρια⁵. Ήδη από τον 5^ο αι. μ. Χ. ήταν γνωστό το όνομα «**Ρόδων ημέραι**» καθώς και το όνομα **Ροδισμός**, το οποίο αναφέρει ο Ιωάννης Μαυρόπουλος στο Λόγο του. Στην ανατολική Μ. Ασία η εορτή των Ρόδων αποκαλούνταν Βαρτουβάρια. Πιστεύει λοιπόν ο Καρολίδης ότι ο Θεόδωρος, ο διηνητισμένος με το άνθος και την ζωή της φύσεως, «εικόνιζε αρνητικώς και τον θάνατον και την φθοράν της νεότητος, της ακμής και του κάλλους» και γι' αυτό η μέρα της εορτής του ήταν και ημέρα της εορτής των νεκρών. Άλλωστε η ανατολική Εκκλησία διατήρησε τη σχέση του αγίου Θεοδώρου με τους νεκρούς, γιατί είναι εορτή συγχρόνως και των ψυχών και των κολλύβων, τα οποία είναι όχι μόνον «πεθαμένα κόλλυβα»⁶, εις μνήμην των νεκρών, αλλά και «εορτάσιμα κόλλυβα», προς τιμήν του Αγίου τα οποία έχουν επιπλέον και την ιδιότητα των καρπών της φύσης, όπως φαίνεται στην ευχή⁷ που διαβάζει ο παπάς για τα κόλλυβα.

⁵. Η τρίτη μέρα της γιορτής των Ανθεστηρίων ήταν οι Χύτροι -η ονομασία οφείλεται στις πήλινες χύτρες- όπου έβραζαν σιτάρι, άλλους φαγώσιμους σπόρους, ή όσπρια, κάτι ανάλογο με τα σημερινά κόλλυβα. Τα παρέθεταν για τις ψυχές, οι οποίες αυτή την ημέρα «ξαναγύριζαν» στον απάνω κόσμο και βρίσκονταν άορατες ανάμεσα στους ζωντανούς.

⁶. Στο διήγημα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη «**Άγια και Πεθαμένα**»

⁷. «Ο πάντα τελεσφορήσας τω λόγω σου, Κύριε, και κελεύσας τη γη παντοδαπούς εκφύειν καρπούς εις απόλαυσιν και τροφήν ημετέραν,..... πανάγαθε Βασιλεύ, και τα σπέρματα ταύτα συν τοις διαφόροις καρποίς ευλόγησον